

PRIKAZI I OSVRTI

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 49
Godina XXV
Maj, 2020.
[str. 149-152]

© Monos 2020

Danijel Džino&Alka Domić Kunić, *Rimski ratovi u Iliriku. Povijesni antinarativ*

Školska knjiga, Zagreb, 2013, 239 str.

U izdanju Školske knjige u Zagrebu 2013. godine objavljena je monografija pod nazivom *Rimski ratovi u Iliriku. Povijesni antinarativ* autora Danijela Džine i Alke Domić Kunić. Budući da u historiografiji na području zapadnog Balkana postoje određeni prevaziđeni zaključci o najstarijoj prošlosti, navedeni naučnici su odlučili da primjene moderne metode istraživanja i da iznesu nove zaključke i razmišljanja. Historičari nastoje da svoja djela ograde od mitova i da obznane ono što je zabilježeno u izvorima. Međutim, često su i oni skloni određenim predrasudama, krivim tumačenjima izvora, preuveličavanju i stereotipima. Ipak, Danijel Džino i Alka Domić Kunić su uspjeli napisati ozbiljnu sintezu kojom su se ogradili od jednog takvog pristupa. Ovom monografijom se otišlo korak dalje, otvorila su se nova pitanja u razumijevanju sukoba između Ilira i Rimskog Carstva. Knjiga predstavlja rezultat dugogodišnjeg istraživanja njenih autora koji se bave izučavanjem antičke povijesti. Pomenuti naučnici su tvrdnje podvrgnuli kritičkoj analizi, unutrašnjoj i vanjskoj kritici izvora, te su definirali pojmove koje su koristili. Studija *Rimski ratovi u Iliriku. Povijesni antinarativ* je podijeljena u sedam većih poglavlja, a svako od tih poglavlja se sastoji od nekoliko potpoglavlja. U uvodnim razmatranjima je ukazano na razloge izdavanja ove sinteze. Uvodna razmatranja treba da budu mapa puta i uputa čitaocu, tako su Džino i Domić Kunić postavili ključna pitanja na koja su kasnije dali odgovore i koja su jasno razradili u svom radu, kao što su: Kako je Rimsko Carstvo osvajalo Ilirik, ako on većim dijelom nije postojao? Zašto čitav taj proces definiramo kao "osvajanje Ilirika" i šta je "osvajanje Ilirika?"

U prvom poglavlju "Ništa nije kao prije: o proučavanju antičke povijesti danas" je ukazano na koji način antička prošlost je bila proučavana te u kojem smjeru je dalje potrebno ići. Upravo u ovom poglavlju autori uvode pojmove, poput habitusa, kulturne mimikrije, metanarativa i kulturnog hibriditeta, koje jasno definišu. Kada istraživač analizira bilo koji povijesni izvor on se mora vratiti na period u kojem je on nastao. Naprimjer, autori navode da je pod uticajem komunističke ideologije u vrijeme Jugoslavije pisano da su se Iliri herojski

odupirali agresoru, odnosno Rimljanima. Oni smatraju da je previše pojednostavljeno promatrana dugogodišnja interakcija između Ilira i Rimljana, odnosno da su u fokusu bile ključne bitke, dok su se zanemarivali uzroci tih sukoba ili su podaci na osnovu historijske građe tretirani kao potpuno vjerodostojni. Upravo ovom knjigom, Džino i Domić Kunić su se distancirali od tih stereotipa i ukazali su na nužnost multidisciplinarnog pristupa u proučavanju prošlosti. Predstavljen je negativni uticaj njemačke historiografije kad je riječ o rekonstrukciji ilirske prošlosti. Na području Balkana moderni pristup je vidljiv u radovima Marjete Šašel Kos i Roberta Matijašića.

U poglavlju "Rimsko osvajanje Ilirika" autori definišu šta je to rimsko, šta znači osvajanje i šta je Ilirik. Po njima *jedinstveni rimski identitet zapravo nikada nije postojao*. Sa idejom o identitetu, povezan je i proces romanizacije. U historiografiju je taj termin uveo njemački historičar Theodor Mommsen, sa čijim mišljenjem se Džino i Domić Kunić često ne slažu. Kada govorimo o širenju Rimskog Carstva na ova područja ovisno o školi kojoj historičari pripadaju, jedni na to gledaju kao na osvajanje, drugi porobljavanje, treći pak opravdavaju dok četvrti promatraju sa negativističkim pristupom. Džino i Domić Kunić se služe eklektičkim pristupom i zaključuju da Rimljani nisu imali za cilj zaposjesti teritorije, već različite narode. Kada govorimo o širenju na području Ilirika, Rimljani nisu imali unaprijed razrađen plan, već je čitav proces rezultat tadašnjih prilika na terenu. Po njima, Ilirik nije postojao kao "objektivna" geografska realnost. Međutim, ova teza je na neki način kontradiktorna budući da integrisanje naroda, znači i integrisanje njihovih teritorija. Moglo bi se istaći da je Ilirik "konstrukt" pojam radi lakšeg snalaženja i opisivanja događaja. Pojavom Oktavijana Avgusta i razvojem Rimske Države Ilirik postaje integrirani dio Carstva.

U poglavlju "Asterix i Obelix ne žive ovdje: predrimska populacija Ilirika" iznose osnovne podatke o ilirskim narodima. Međutim, oni Ilire nazivaju *narod bez povijesti*. To ni u kom slučaju ne znači da je riječ o izmišljenom, mitološkom narodu, već da oni o sebi nisu ostavili pisana vrela. Većinu saznanja o njima crpimo iz djela grčkih i rimskih pisaca, tako da je te podatke potrebno uzeti "sa rezervom." Sve neprijateljske narode sa kojima su Rimljani dolazili u kontakt su nazivali pojmom barbari, pa tako i Ilire. Važan izvor prilikom rekonstruiranja povijesti predstavlja arheološki materijal i ostaci materijalne kulture. Autori se osvrću i na uticaj Kelta na Ilire. Ono što Džino i Domić Kunić s pravom tvrde, jeste da zbog nedostatka izvora nemoguće je utvrditi da li je postojao zajednički identitet indigenih grupa u predrimskom periodu. Ali, najvažniji izvor za proučavanje ovih *peregrinskih civitates* jeste djelo *Historia Naturalis*, Plinija Starijeg.

Četvrto poglavlje nosi naziv "Helenistički dinasti i rimske legije u južnom Jadranu" u kojem autori navode osnovne podatke o Ardiječima i njihovoj državi. Ratovi koje su ilirski vladari Agron, Teuta i Gencije vodili sa Rimljanima su rezultat tadašnjih prilika te Džino i Domić Kunić smatraju da oni nisu označili početak osvajanja ilirskih naroda. Autori osporavaju pojedine teze koje je nametnula ranija historiografija. Jedna od njih je da je isključivo gusarenje uzrok prvog ilirskog rata. Sam sukob je potrebno promatrati u širem kontekstu. Poglavlje obiluje raznovrsnom izvornom građom antičkih pisaca gdje autori objašnjavaju motive i razloge negativnog predstavljanja ilirskih vladara.

"Idi mi-dodi mi: Rim i istočna obala Jadrana između Skodarskog mira i Cezara" je naziv sljedećeg dijela ove monografije. Autori se osvrću na dalje sukobe Rima i Ilira krajem II i u I stoljeću pr.n.e. Ovdje su iznesene osnovne informacije o sukobima Rima i Japoda te o delmatskim ratovima. U poglavlju su dati osnovni podaci Delmatima i njiho-

vom glavnom centru *Delminiumu*. Jedan od najvećih problema za Rimljane je bio Delmatski savez. Ono što autori posebno ističu jeste da su Rimljani intervenirali u trenutku kada se za to javila potreba, odnosno onda kada su ilirski narodi otkazali poslušnost. Ipak, pojedini ilirski narodi su u trenutku kad im je to išlo u prilog, podržali Rimljane i na taj način olakšali dalje napredovanje rimske armije.

U poglavlju romantičarskog naziva "I riječ Vatinijeva stvori Ilirik: Cezarov prokonzulat i međurimski konflikti" su navedeni osnovni podaci o Cezarovom upravljanju nad Ilirikom. Međutim, još uvijek se ne može govoriti o Iliriku kao o zasebnoj provinciji. Ona je dio Cisalpinske Galije. Nažalost, o Cezarovim aktivnostima u Iliriku sačuvano je malo podataka. On je dva puta aktivnije posvećivao pažnju ilirskim dijelovima. U sukobe između Cezara i njegovog ljutog neprijatelja Pompeja bili su umiješani i Iliri. Ilirik se, upravo, za vrijeme pomenutog vojskovođe identificirao kao politički konstrukt.

U posljednjem poglavlju "Osvajanja Ilirika" autori se bave jednim od najznačajnijih ličnosti i vladara rimskog svijeta, Oktavijanom Avgustom. Upravo je taj vladar, koji je uspostavio jedan novi sistem, poznat pod nazivom principat, uspio da zaposjedne i osvoji Ilirik. Ilirik je postao zasebna provincija u periodu između 32. i 28. godine pr.n.e. U poglavlju su navedene osnovne informacije o tzv. *Bellum Panonicum*, a potom i velikom ilirskom, odnosno Batonovom ustanku. Posebno ističu djela Veleja Paterkula i Diona Kasija, koji su zapravo glavni izvor za sagledavanje ovog važnog događaja. Autori se nisu detaljno bavili samim bitkama ustanka, već su navedene osnovne informacije i literatura

gdje se može pronaći detaljno čitav opis ratovanja. Ono što oni posebno obrađuju jesu uzroci ustanka za koje smatraju da su u historiografiji previše pojednostavljeni. Autori navode da su Iliri bili opterećeni nametima koje je često tražilo Rimsko Carstvo. Kao jedan od uzroka navode i ambicije vođa ustanka, Batona Desidijatskog i Batona Breučkog. Ovaj ustanak kompariraju sa ustankom Arminija u Germaniji i Budikinom ustankom u Britaniji. Na samom kraju se nalazi zaključak, a monografija je obogaćena i hronologijom panonsko-balkanske krize.

Pojedini historičari, ponekad, događaje promatraju jednodimenzionalno donoseći neutemeljene i pogrešne zaključke. Međutim, ovom monografijom Danijel Džino i Alka Domić Kunić su ukazali na potrebu daljeg bavljenja temama iz antičke prošlosti. Istina, veoma teško je pronaći i pravi put u razumijevanju ilirske prošlosti ukoliko se uzme u obzir činjenica da dokumenti govore iz perspektive Rimljana. Knjiga je ispunjena neophodnim naučnim aparatom, bogatom izvornom građom i adekvatnom literaturom. Pohvalno je što su autori ukazali na nove načine bavljenja prošlošću, što su pojmove koje su koristili detaljno objasnili. Primjetno je da se u knjizi za Ilire ne koristi termin plemena koji je ranije bio uobičajen u nauci. Oni se radije služe terminima indigene zajednice, autohtone zajednice, indigeno pučanstvo i sl. Ova knjiga predstavlja nezaobilazan materijal u izučavanju ilirske prošlosti. Za nadati se da će u skorijoj budućnosti svjetlo dana ugledati i neke novije sinteze sa do sada neotkrivenim povijesnim izvorima i nekim novim zaključcima i razmišljanjima.

Dženana Kahrman, MA

